

Grzegorz Leszczyński

„Niemoc płciowa jako przeszkoda do małżeństwa”, Henryk Stawniak, Warszawa 2000 : [recenzja]

Łódzkie Studia Teologiczne 10, 344-346

2001

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

nuje syntezy kanonicznego prawa procesowego w jego części odnoszącej się do procedury. Jak stwierdza Autor we *Wstępie* – ma ona pomóc duszpasterzom w tych przypadkach, w których podejrzewają nieważność jakiegoś małżeństwa, oraz samym zainteresowanym, jeśli ich małżeństwo się rozpadło i istnieją uzasadnione racje przemawiające na jego nieważność. Wydaje się, iż cel, który określili sobie Autor, nadał charakter zaprezentowanej pozycji, gdyż trzeba przyznać, iż jest ona wykładem bardzo zwięzłym, pozbawionym jakiegokolwiek komentarza i odniesień do dokumentów Kościoła. Jest w praktyce przeniesieniem w formie syntetycznej norm zawartych w Kodeksie prawa kanonicznego z 1983 r. w części dotyczącej procedury procesowej.

Publikacja ks. Aleksandra Sobczaka składa się z krótkiej prezentacji Autora oraz dwóch części. Pierwsza część ma charakter wykładu procedury procesowej, podzielonego na pięć rozdziałów. Pierwszy z nich podaje przepisy dotyczące wprowadzenia sprawy. Po krótkim podaniu przyczyn nieważności małżeństwa kanonicznego Autor przedstawia procedurę obowiązującą w procesach o stwierdzenie nieważności małżeństwa, począwszy od złożenia skargi powodowej aż do zawiązania sporu, z możliwością umorzenia lub zrzeczenia się instancji. Drugi rozdział jest podaniem przepisów dotyczących instrukcji sprawy aż do zamknięcia postępowania dowodowego. W tym rozdziale znajdziemy zatem przepisy odnoszące się do poszczególnych środków dowodowych istniejących w kanonicznym prawie procesowym. Rozdział trzeci dotyczy przepisów związanych z dyskusją sprawy, a rozdział czwarty wydania wyroku. Rozdział piąty podaje przepisy dotyczące zaskarżenia wyroku, a szósty wykonania wyroku.

Trzeba przyznać, iż trudno w tym miejscu omawiać w szczegółach kolejne rozdziały, gdyż jak wspomnieliśmy nie prezentują one żadnych komentarzy autorskich ani odniesień źródłowych, przedstawiają jedynie wykład przepisów kodeksowych.

Bardzo interesująca natomiast z punktu widzenia praktycznego wydaje się część druga, zawierająca adresy, wzory pism procesowych i formularze. Dlatego może być pomocna nie tylko dla duszpasterzy i samych zainteresowanych wniesieniem sprawy o stwierdzenie nieważności małżeństwa do sądu kościelnego, lecz również pracowników sądów kościelnych, gdyż część druga z znakomitej większości (poza adresami trybunałów) prezentuje szczegółowy przegląd przykładowych dokumentów używanych w procesie.

Podsumowując, należy stwierdzić, iż zaprezentowana przez ks. Aleksandra Sobczaka książka *Proces o stwierdzenie nieważności małżeństwa kościelnego* zasługuje niewątpliwie na pozytywną ocenę, przy założeniu jednak, iż Autor nie tyle chciał przedstawić obszerny wykład na temat prawa procesowego, ile raczej podręczny zbiór przepisów kodeksowych dotyczący procedury w sprawach o stwierdzenie nieważności małżeństwa w trybunałach kościelnych.

ks. Grzegorz Leszczyński

Ks. Henryk Stawniak SDB, *Niemoc płciowa jako przeszkoda do małżeństwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2000, ss. 407.

Jedną z wielu przeszkód do ważnego zawarcia małżeństwa jest niemoc płciowa nupturienta, zwana inaczej impotentją. Przeszkoda ta, która w rozumieniu *Corpus Iuris Canonici* z 1917 r. określana była w sposób jednoznaczny jako przeszkoda pochodząca z prawa naturalnego, w okresie następującym po wydaniu nowego Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 r. stała się przedmiotem wielu dyskusji zarówno w Jurisprudencji rotalnej, jak i doktrynie. Książka zatytułowana *Niemoc płciowa jako przeszkoda małżeńska* autorstwa ks. Henryka Stawniaka SDB jest bardzo rzetelną próbą określenia natury przeszkody i umiejscowieniem jej we współczesnym prawodawstwie kościelnym. Jest ponadto próbą odpowiedzi na postawione we wstępie pytanie: czy natura małżeństwa

określana jako wspólnota całego życia, w myśl Vaticanum II i Kodeksu Jana Pawła II, uzasadnia istnienie przeszkody niemocy płciowej? Czy jest to wystarczające umotywowanie od strony rzeczywistej natury małżeństwa, a w kontekście nie podlegającego dyskusji naturalnego uprawnienia osób do zawarcia małżeństwa? Odpowiedź, którą podaje Autor w swojej publikacji, jest negatywna. W sposób niezwykle odważny stwierdza bowiem, iż opierając się na dokonaniach Soboru Watykańskiego II, jak i niezwykle personalistycznej koncepcji małżeństwa, zaprezentowanej w Kodeksie prawa kanonicznego z 1983 r., istnienie przeszkody impotencji pośród przeszkód zrywających małżeństwo jest nieuzasadnione i co za tym idzie proponuje umiejscowienie impotencji jako jednej z wad zgody małżeńskiej, konkretnie błędu. Na poparcie swojej propozycji Autor przedstawia zbieżne głosy niektórych członków Papieskiej Komisji do Spraw Rewizji Kodeksu, poglądy św. Tomasza i Piotra Lombarda oraz opinie niektórych współczesnych uczonych. Teza ta wydaje się do zaakceptowania zwłaszcza w kontekście współczesnego rozumienia natury małżeństwa jako relacji międzyosobowej, czyli wspólnoty życia dwojga osób, dla której impotencja stanowi bez wątpienia element uniemożliwiający jej pełną realizację. Ponieważ jednak Kodeks prawa kanonicznego z 1983 r. umiejscawia impotencję pośród przeszkód małżeńskich, nie zaś pośród wad zgody małżeńskiej, stąd teza ta jakkolwiek logiczna musi być rozumiana jako propozycja interpretacyjna Autora, będąca bez wątpienia znaczącym głosem w procesie dokonujących się w rozumieniu prawa zmian.

Pozycja ks. H. Stawniaka składa się z pięciu rozdziałów, poprzedzonych spisem treści, wykazem skrótów oraz wstępem. Na zakończenie swojej publikacji Autor podaje niezwykle bogatą bibliografię w materii oraz streszczenie w j. włoskim.

W pierwszym rozdziale Autor, opierając się na źródłach prawa rzymskiego, żydowskiego i kanonicznego, przedstawia proces kształtowania się pojęcia „niemocy płciowej” na przestrzeni wieków. Bardzo dużo uwagi poświęca breve *Cum frequenter* papieża Sykstusa V z 1587 r., a zwłaszcza interpretacji terminu *verum semen*. Ostatnia część pierwszego rozdziału zostaje poświęcona koncepcji niemocy płciowej ujętej w Kodeksie z 1917 r., ze zwróceniem szczególnej uwagi na cechy przeszkody i rodzaje impotencji, jej pochodzenie oraz na wzajemne relacje i zależność omawianej przeszkody od *ius in corpus* i celów małżeństwa.

Drugi rozdział jest prezentacją i analizą kluczowego w omawianym zagadnieniu Dekretu Kongregacji Nauki Wiary z 1977 r. Autor wskazuje najpierw na genezę dokumentu, omawiając różne opinie prezentowane zarówno w doktrynie, jak i w Jurisprudencji rotalnej, wskazując na stanowisko Papieża Piusa XII, Kongregacji oraz Papieskiej Komisji do Spraw Rewizji Kodeksu co do niezgodności do małżeństwa osób dotkniętych waskotomią. W następnej części rozdziału, po uprzednim przedstawieniu treści dokumentu Kongregacji Nauki Wiary, dokonuje jego szczegółowej analizy. Zwraca przy tym uwagę na kilka podstawowych zagadnień: na naturę dokumentu, jego skutki i aplikację. Przedstawiając różne opinie dotyczące interpretacji dokumentu, Autor nie wskazuje jednoznacznie, czy ma on charakter deklaracji prawa naturalnego, prawa pozytywnego kościelnego, czy też charakter mieszany. Formułuje natomiast wniosek, iż dekret ten jest dowodem ewolucji ujęcia przeszkody impotencji, nie zaś zmianą jej koncepcji.

Rozdział trzeci jest, jak sam Autor stwierdza, próbą współczesnej interpretacji kanonu 1084 KPK z 1983 r. Dokonując analizy porównawczej normy zawartej w Kodeksie z 1917 r. i Kodeksie z 1983 r., stawia pytanie, czy przeszkoda impotencji rzeczywiście, jak twierdzi większość współczesnych Autorów, pochodzi z prawa naturalnego, czy też być może jedynie z prawa kościelnego. Jakkolwiek jednoznaczna odpowiedź nie pada, z przedstawionych wniosków można przypuszczać, iż Autor opowiada się raczej za drugą koncepcją, zdecydowanie umniejszając doniosłość pojęcia małżeńskiego we współczesnym rozumieniu małżeństwa jako wspólnoty dwojga osób.

Rozdział czwarty podejmuje problemy pozostające w wewnętrznej relacji do przeszkody niemocy płciowej. W sposób niezwykle interesujący zestawia z sobą impotencję fizyczną oraz niezgodność natury psychicznej. Stara się w ten sposób ustalić relacje zachodzące między kan. 1084 i 1095 KPK. Bardzo pożyteczne dla współczesnej kanonistyki zdają się poruszone w dalszej części kwestie

dotyczące niektórych anomalii psychoseksualnych. W końcowej części rozdziału omawia znaczenia terapii medycznych przeprowadzanych u osób z impotencją fizyczną.

Rozdział piąty i ostatni jest odpowiedzią na pytanie: czy współczesna koncepcja niemocy płciowej, która jest motywowana naturą małżeństwa, jest w zgodzie z nauką soborową oraz nowym Kodeksem prawa małżeńskiego, co w praktyce sprowadza się do odpowiedzi na pytanie: czy natura małżeństwa uzasadnia istnienie przeszkody niemocy płciowej? Odpowiedź na postawione pytanie zostaje przez Autora jasno sformułowana. Opierając się na analizie prezentowanych dokumentów i opiniach doktrynalnych, Autor dochodzi do wniosku, iż akt małżeński nie należy do istoty małżeństwa, a co za tym idzie natura małżeństwa nie uzasadnia istnienia przeszkody niemocy płciowej. Wydaje się, że wniosek Autora jest jak najbardziej słuszny, o ile przyjmiemy za prawdziwą przesłankę, na której się opiera, tzn. że akt małżeński nie należy do istoty małżeństwa. Taka przesłanka nie jest chyba poparta ani rozwiązaniami kodeksowymi, pośród których zrodzenie i wychowanie potomstwa pozostaje jednym z dwóch istotnych celów małżeństwa, ani tym bardziej opinią przeważającej większości Autorów.

W końcowej części rozdziału Autor przedstawia swoją propozycję interpretowania niemocy płciowej jako wady zgody małżeńskiej oraz dodania paragrafu 3 do kan. 1097 KPK, na mocy którego istniałaby możliwość uważnienia małżeństwa w przypadku powstania impotencji za zgodą drugiej strony.

Należy podkreślić, iż publikacja ks. Henryka Stawniaka, podejmująca problem niemocy płciowej w sposób niezwykle nowatorski i odważny, staje się bardzo ważnym głosem w toczącej się dyskusji na temat natury i pochodzenia przeszkody impotencji. Podjęcie tematu w sposób tak głęboki i obszerny posłuży z pewnością do jasnego sprecyzowania omawianego zagadnienia w przyszłości.

ks. Grzegorz Leszczyński

Polacy w Gruzji, pod red. ks. Edwarda Walewandra, Biblioteka Polonii, t. XXIII, Instytut Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym KUL, Lublin 2002, ss. 406.

W ślad za *Polakami w Armenii* (omówionymi w LST, 9) i wcześniejszymi publikacjami podobnego typu Instytut Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym KUL wydał w ostatnim czasie tom poświęcony Polakom w Gruzji i historii kontaktów polsko-gruzyńskich, jako plon sympozjum odbytego 21 i 22 maja 2001 r. na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Tom dedykowany prof. Andrzejowi Stelmachowskiemu, prezesowi „Wspólnoty Polskiej”, został przeznaczony „na odbiorcę szerszych kręgów”, jak dowiadujemy się z *Wprowadzenia* (s. 19). Zapewne dlatego spora część autorów powtarza swoje dawniejsze lub cudze ustalenia, ogłaszane w specjalistycznych wydawnictwach. Odkrywczy charakter ma natomiast praca Marka Ingłota SI, *Misje jezuitów polskich i francuskich od połowy XVII w. do początku XIX w. w Gruzji i Azerbejdżanie*. Przebywający w Rzymie autor, oparł się głównie na źródłach pochodzących z Archivum Romanum Societatis Iesu, uwzględnił również opracowania trudno w Polsce dostępne (np. A. V. Florovskiego, *Čeští jesuite na Rusi*, Praha 1941), a nawet na znajdującym się dopiero w druku słowniku *Diccionario de la Compañia de Jesus*. Artykuł M. Ingłota jest ozdobą tomu.

Dwie absolwentki Katedry Etnologii i Antropologii Kulturalnej UW badały w Gruzji ludność polskiego pochodzenia, a wyniki przedstawiły – oprócz wcześniejszych publikacji w „Pro Georgia” – w omawianym tomie. Patrycja Prześlakiewicz w artykule *Tworzenie tożsamości przez Polaków z Gruzji południowej*, Justyna Doboszyńska w pracy *Wyobcowanie i drogi odnajdywania korzeni – na przykładzie tbiliskiego środowiska polonijnego*. W tym drugim na uwagę zasługuje konstatacja (zwłaszcza w zestawieniu z omówionym niżej artykułem ks. A. Ochała): „w czasach komunizmu